

LIFE+ Gamta projektas ECONAT
LIFE09 NAT/LT/000581

Bandomojo ekologinio tinklo sukūrimas Pietų Lietuvoje gamtinio karkaso teritorijose

Apsaugos planas po LIFE projekto

2014 – 2024 laikotarpiui

Lietuvos gamtos fondas

**LIETUVOS
GAMTOS
FONDAS**

Šis planas paruoštas ECONAT projekto rėmuose pagal Europos Komisijos nustatytus reikalavimus LIFE projektams. Jame aprašoma projekto eiga, pasiekimai ir iššūkiai, tačiau didžiausias dėmesys skiriamas numatomam projekto rezultatų ilgaamžiškumo palaikymui po projekto.

Bandomojo ekologinio tinklo sukūrimas Pietų Lietuvoje gamtinio karkaso teritorijose: Apsaugos planas po LIFE projekto

Paruošė projekto vadovė Dalia Bastytė

Lietuvos gamtos fondas

Vilnius, 2014

Projekto partneriai:

LIETUVOS
GAMTOS
FONDAS

Turinys

Santrumpos	3
Įžanga	4
1. ECONAT projektas	4
2.1. Uždaviniai	4
2.2. Rezultatai.....	5
2. Ekologinio tinklo sukūrimas	6
3. Apsaugos plano uždaviniai ir metodika.....	7
3.1. Geros buveinių būklės palaikymas ET branduoliuose	7
3.2. Galimybės migruoti tarp ET branduolių palaikymas	8
3.3. ET apsaugos ir tvarkymo teisinis statusas	8
3.4. <i>balinių vėžlių</i> populiacijų stiprinimas	9
3.5. Tikslinių rūšių populiacijų būklės stebėjimas	9
3.6. Ilgalaikį projekto rezultatą užtikrinanti informacijos sklaida	10
3.6. Visuomenės švietimas	10
4. Projekto ilgaamžiškumo užtikrinimo priemonės, atsakingos institucijos ir galimi finansavimo šaltiniai.....	12

Santrumpos

ECONAT - LIFE+ Gamta projektas „Bandomojo ekologinio tinklo sukūrimas Pietų Lietuvoje Gamtinio karkaso teritorijose

LGF – Lietuvos gamtos fondas

LZS – Lietuvos zoologijos sodas

DNP – Dzūkijos nacionalinis parkas

MRP – Metelių regioninis parkas

VRP – Veisiejų regioninis parkas

AM – Aplinkos ministerija

ET – Ekologinis tinklas

EK – Europos Komisija

ES – Europos Sąjunga

Buveinių direktyva - Europos Bendrijų Tarybos direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (92/43/EEB)

Ižanga

Paskutinius 60 metų kintantis žemės ūkio pobūdis, melioracija, eutrofikacija bei pastaraisiais metais apleistų žemės ūkio laukų natūrali sukcesija gerokai sumažino kūdrų ir mažų natūralių pelkių kiekį Lietuvoje. Tokių vandens telkinių bei mišku neapaugusių, ekstensyviai ūkininkaujamų buveinių praradimas kelia grėsmę į Buveinės direktyvos II ir IV priedus įtrauktų roplių ir varliagyvių rūšims: baliniam vėžliui (*Emys orbicularis*), vikriajam driežui (*Lacerta agilis*), skiauterėtajam tritonui (*Triturus cristatus*), raudonpilvei kūmutei (*Bombina bombina*), europinei medvarlei (*Hyla arborea*), paprastajai česnakei (*Pelobates fuscus*), nendrinei (*Epidalea calamita*) ir žaliajai (*Bufo viridis*) rupūžėms, smailiasnukei (*Rana arvalis*) ir mažajai kūdrinei (*Pelophylax lessonae*) varlėms bei nemažam skaičiui paukščių ir bestuburių rūšių, kuriems reikalingi maži stovinčio vandens telkiniai, pievutės ir neapaugę smėlėti šlaitai.

Pietų Lietuvoje esančios gamtinio karkaso bei Natura 2000 teritorijos neužtikrina pakankamos šių rūšių apsaugos ir nesuteikia galimybės migracijai tarp didžiausią bioekologinę svarbą turinčių buveinių. Todėl ECONAT projektas sukūrė ekologinį tinklą pietų Lietuvoje, kuris padeda užtikrinti pasirinktų rūšių palankią apsaugos būklę. Šiame projekte ET sukūrimas buvo suprantamas kaip tyrimo, planavimo (išskyrimo), įrengimo, apsaugos ir tvarkymo, visuomenės švietimo veiksmų visuma.

Projekto ECONAT metu įgyvendinta daug įvairių veiklų: nuo kūdrų kasimo iki ekologinio tinklo sukūrimo, nuo pamokų apie roplius ir varliagyvius vaikams iš Lazdijų rajono iki tarptautinių konferencijų aplinkosaugos ekspertams. Tačiau projektas truko 4 metus, o balinis vėžlys gyvena 100 metų... Todėl siekiant išsaugoti tikslines rūšis ir garantuoti, kad ekologinis tinklas atliks savo funkcijas, būtina užtikrinti veiklų tęstinumą.

1. ECONAT projektas

ECONAT projektas sėkmingai tęsė anksčiau Lietuvos gamtos fondo pradėtą roplių ir varliagyvių apsaugą pietų Lietuvoje. Daug pastangų, atkuriant balinio vėžlio, skiauterėtojo tritono ir raudonpilvės kūmutės buveines „Natura 2000“ teritorijose, buvo įdėta 2005–2009 m. vykdant projektą NELEAP „Balinių vėžlių ir varliagyvių apsauga Šiaurės Europos lygumose“. Projekto metu buvo atkurtos arba iškastos naujos 54 kūdros ir 26 lizdavietės 7 vietovėse. Šiandien šios vietovės yra ET branduoliai, kuriuose aptinkamos pagrindinės populiacijos.

ECONAT projektas vyko 2010 – 2014 metais, projektą koordinavo Lietuvos gamtos fondas, projekto partneriai: Aplinkos ministerija, Dzūkijos nacionalinis parkas, Metelių ir Vėisiejų regioniniai parkai, Lietuvos zoologijos sodas, konsultacinė firma Amphi Consult. Projekto biudžetas buvo 766260 EUR.

Šio projekto tikslas buvo sukurti ekologinį tinklą pietų Lietuvoje, kuris užtikrintų pasirinktų rūšių palankią apsaugos būklę ir padidintų regiono ekologinę vertę.

2.1. Uždaviniai

1. Užtikrinti ilgalaikį pasirinktų II ir IV Buveinių direktyvos priedų rūšių populiacijų gyvybingumą projekto teritorijoje;
2. Išsaugoti mažas ir izoliuotas *Emys orbicularis* ir *Hyla arborea* populiacijas bei atkurti išnykusias populiacijas ekologinio tinklo teritorijoje;
3. Išvystyti bandomąjį ekologinį tinklą pietų Lietuvoje;
4. Šviesti vietinius gyventojus;
5. Įgyti ir dalintis naujomis žiniomis su kitais specialistais.

2.2. Rezultatai

Parengti planai ir metodikos:

- ✓ Apibrėžta į Buveinių direktyvos IV priedą įtrauktų roplių ir varliagyvių rūšių palankios apsaugos būklė, nustatyti kriterijai;
- ✓ Tikslinių rūšių ekologinio tinklo gamtiniame karkase sukūrimo metodika;
- ✓ Parengtas Balinio vėžlio apsaugos planas;
- ✓ Parengtas Europinės medvarlės apsaugos planas;
- ✓ Parengta Balinio vėžlio kiaušinių inkubavimo ir jauniklių auginimo Lietuvos zoologijos sode metodika;
- ✓ Parengta Europinės medvarlės veisimo metodika;
- ✓ Parengti Gamtotvarkos planai 5 Natura2000 teritorijoms.

Buveinių atkūrimo darbai:

- ✓ Iškastos 164 tikslinėms rūšims skirtos kūdros;
- ✓ Pagerintos 52 kūdros, kad būtų tinkamos projekto tikslinėms rūšims;
- ✓ 24 šlapynėse pakeltas vandens lygis;
- ✓ Baliniams vėžliams sukurta 40 lizdavičių;
- ✓ Sukurta 30 žiemojimo vietų varliagyviams;
- ✓ Vienoje iš ET branduolio zonų įsteigtas ekstensyvos mėsinės gyvulininkystės ūkis, palaikantis balinių vėžlių ir retųjų varliagyvių buveines geroje būklėje.

Retųjų rūšių populiacijų apsauga:

- ✓ Nuo plėšrūnų apsaugotos 86 balinių vėžlių dėtys;
- ✓ Iš nesaugiose vietose sudėtų kiaušinių zoologijos sode inkubuoti ir užauginti 127 vėžliukai;
- ✓ Užaugintos ir paleistos 2799 medvarlės.

Naujų žinių įgijimas ir dalinimasis jomis su kitais specialistais:

- ✓ Surengti 5 seminarai: „Ekologiniai tinklai – patirtis ir perspektyvos“, „Saugomų varliagyvių ir roplių rūšių inventorizacijos, buveinių atkūrimo ir stebėsenos metodai“, „Biologinės įvairovės aspektai poveikio aplinkai vertinimo procese saugomų roplių ir varliagyvių pavyzdžiu“, „Ekologinių tinklų pavyzdžiai ir teisinės prielaidos jų formavimui Lietuvoje“ ir Baigiamasis projekto seminaras;
- ✓ Suorganizuotos 4 mokomosios išvykos: Vėžlių veisimo metodai Vokietijoje, Gamtosauginių ūkių vystymas Latvijoje, susipažinimas su varliagyvių apsaugos geros praktikos pavyzdžiais Danijoje, atkurtų roplių ir varliagyvių buveinių ilgalaikė priežiūra bei balinių vėžlių veisimo ir paleidimo į laisvę patirtis Lenkijoje;
- ✓ Išleista: lankstinukas apie ekologinių tinklų išskyrimą, Vadovas mėsinų galvijų auginimojams ir projekto Gerosios praktikos vadovas.

Vietinių žmonių gamtosauginis švietimas:

Virš 100 straipsnių projekto temomis internetiniuose portaluose ir spaudoje, dažnos radijo ir televizijos laidos; nuolatiniai susitikimai su žemės savininkais; ekskursijos regioniniuose parkuose; Vėžlio diena, rengiama LZS; pavasariniai LGF organizuojami renginiai; keliaujanti fotografijų paroda; filmas apie tikslines rūšis ir jų buveines; pamokos mokyklose, esančiose projekto teritorijoje; įrengti 9 stendai įvairiose projekto teritorijose bei pažintinis takas DNP; išleistos įvairios publikacijos.

2. Ekologinio tinklo sukūrimas

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymu, ET yra didesnio gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklo, užtikrinančio ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą – *gamtinio karkaso* – dalis. Jungdamas į vientisą sistemą įvairaus apsaugos režimo nacionalines ir Europos Sąjungos (toliau – ES) saugomas teritorijas, ekologinės apsaugos zonas, taip pat miškų ūkio, gamtines rekreacines ir ekologiškai svarbias agrarines teritorijas Lietuvoje, *gamtinis karkasas* turi sudaryti prielaidas biologinei įvairovei išsaugoti, sujungti didžiausią ekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijai reikalingas teritorijas; saugoti gamtinį kraštovaizdį ir gamtinius rekreacinius išteklius; didinti šalies miškingumą; reguliuoti urbanizaciją, technogenizaciją ir žemės ūkio plėtrą.

Gamtinio karkaso (natūralių ir subnatūralių teritorijų, didelės bioekologinės svarbos buveinių sistemos, palankios nykstančių rūšių išsaugojimui) struktūra (ribos) nacionaliniu lygiu yra nustatyta, jo apsaugos reglamentas – įteisintas teritorijų planavimo dokumentais nuo 2000 m., o regioniniu lygiu tai atlikta nuo 2007–2010 m. Rajoninio rango gamtinio karkaso planavimo dokumentai yra fragmentiški, o lokaliu mastu – visai nebuvo kuriami.

Projekto metu buvo sukurtas funkcinis ET kaip erdvinė sistema, kuri užtikrina tikslinių rūšių ekologinius poreikius, didina kraštovaizdžio ekologinį stabilumą, prisideda prie specifinės jo struktūros išsaugojimo. Vadovaujantis galiojančiais Lietuvos teisės aktais, ET išskiriamas kaip atskiras apsaugos sluoksnis bendraisiais planais nustatytoje gamtinio karkaso teritorijose, kurių naudojimo prioritetas – ekologinės kraštovaizdžio pusiausvyros užtikrinimas. Pietų Lietuvos bandomojo ET tikslas – išsaugoti į Buveinių direktyvos II ir IV priedus įtrauktas roplių ir varliagyvių rūšis. Šiame projekte ET sukūrimas buvo suprantamas kaip tyrimo, planavimo (išskyrimo), įrengimo, apsaugos ir tvarkymo, visuomenės švietimo veiksmų visuma.

Laikantis 2007 m. parengtų Kraštovaizdžio jungčių, svarbių laukinei faunai ir florai, ypatybių palaikymo (direktyvos 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos 3 straipsnio ir Buveinių direktyvos 10 straipsnio įgyvendinimo) rekomendacijų, bandomasis Pietų Lietuvos ET:

1) stiprina jau esamų aplinkosauginių instrumentų veiksmingumą – pagerina rūšių išlikimo sąlygas ES ir nacionalinėse saugomose teritorijose: pagal planavimo dokumentuose išskirtas plačių aplinkosauginių ir darnaus vystymosi tikslų prioritetą turinčias gamtinio karkaso teritorijas ET teritorijoje buvo suformuoti ir atnaujinti kraštovaizdžio elementai, svarbūs konkrečių saugomų rūšių migracijai;

2) yra orientuotas į tikslinių, jautrių fragmentacijai, mažomis populiacijomis gyvenančių rūšių, kurių išlikimui būtina švelninti neigiamą žmogaus veiklos poveikį, ekologinių poreikių ir jų palankios aplinkosauginės būklės užtikrinimą.

Pagrindinė ET kūrimo veikla buvo tikslinių rūšių buveinių atkūrimas. Atkuriant buveines ne tik sustiprinti ET branduoliai, bet ir sukurti migracijos koridoriai, pagerinant ryšį tarp branduolių ir taip padidinant metapopuliacijos išgyvenimo tikimybę. Buveinių atkūrimui buvo pasirinktos skėtinės rūšys: balinis vėžlys ir europinė medvarlė. Atkuriant buveines buvo pasirinktos 7 tikslinės teritorijos (apimančios ET branduolius ir koridorius), kurios sujungė 12 ropliams ir varliagyviams išskirtas Natura 2000 teritorijas ir 3 valstybinius draustinius.

3. Apsaugos plano uždaviniai ir metodika

Apsaugos plano po LIFE projekto tikslas yra geros ekologinio tinklo būklės palaikymas. Šiam tikslui pasiekti iškelti uždaviniai:

1. Geros tikslinių rūšių buveinių būklės palaikymas ET branduoliuose;
2. Galimybės migruoti tarp ET branduolių palaikymas;
3. ET apsaugos ir tvarkymo teisinis statusas;
4. *Emys orbicularis* populiacijų stiprinimas;
5. Tikslinių rūšių populiacijų būklės stebėjimas;
6. Palankaus ir informuoto vietinių žmonių, o ypač žemės savininkų, požiūrio palaikymas į tikslines rūšis;
7. Bendradarbiavimas tarp ekspertų.

3.1. Geros buveinių būklės palaikymas ET branduoliuose

ET branduoliais buvo pasirinktos projekto tikslinėms rūšims išskirtos Natura 2000 teritorijos ir valstybiniai draustiniai, esantys projekto teritorijoje t.y. 12 Natura 2000 teritorijų, 3 valstybiniai draustiniai bei viena teritorija – Vilkiautinio –Radyščiaus – kurios apsaugos statuso klausimas dar sprendžiamas.

Teisės aktai nustato, kad Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijose esančiuose ET branduoliuose yra draudžiama arba ribojama veikla, galinti pakenkti saugomoms buveinėms ir rūšims. Baliniams vėžliams išskirtose „Natura 2000“ teritorijose draudžiama naikinti vėžlių buveines, žaloti gyvūnus žvejojant, juos gąsdinti organizuojant masinius renginius ar plaukiojant plaukiojimo priemonėmis. Šiose teritorijose skatinama šalinti dalį sumedėjusios augmenijos, saugoti vėžlių kiaušinių dėtis nuo plėšrūnų bei atkurti vėžlių kiaušinių dėjimo vietas. Panašios priemonės numatomos ir kitoms dviem į Buveinių direktyvos II priedą įtrauktoms projekto tikslinėms rūšims: raudonpilvei kūmutei ir skiauterėtajam tritonui. Šių rūšių buveinėse seklūs vandens telkiniai negali būti sunaikinami ar užteršiami, turi būti paliekamos varliagyvių žiemavietės, o patys gyvūnai saugomi nuo žūties ant automobilių kelių. Minėti bendri apribojimai užtikrina, kad buveinės ET branduoliuose nebus sunaikintos.

Dviejose ET branduoliuose (vienas įsteigtas NELEAP, antras - ECONAT projekto metu) buvo įsteigti buveines geroje būklėje palaikantys ekstensyvaus ganymo ūkiai. Pirmajame ūkyje, įsteigtame Kučiuliškės herpetologiniame draustinyje 2007 m. galvijų skaičius ir ganomos teritorijos plotas laikosi stabilus, nuo 2007 metų ganoma ir prižiūrima 5-6 ha teritorija su balinių vėžlių buveinėmis. Antrasis mėšinių galvijų ūkis įsteigtas Juodabalės zoologiniame draustinyje ir jo apylinkėse. Ūkininko prižiūrima teritorija užima 63 ha ploto, kuriame aptinkamos balinių vėžlių vasaros telkiniai, žiemavietės ir kiaušinių dėjimo vietos. Ūkininkas vykdo teritorijos priežiūrą šalindamas sumedėjusią augmeniją, ekstensyviai ganydamas pagal suderintą su Lietuvos gamtos fondu grafiką, specialiai aptverdamas balinių vėžlių dėtavietes kiaušinių dėjimo metu.

Ūkyje, įsteigtame 2013 metais, galvijų skaičius auga, ganoma teritorija plečiasi. Šis ūkis tarnauja kaip pavyzdys kitiems apylinkės ūkininkams. Informacinių lauko dienų metu aplinkinių vietovių ūkininkai buvo supažindinti su mėšinių galvijų ūkininkavimo ypatybėmis, gyvulių veislėmis, šlapžemių ganymu. Kadangi Lazdijų rajone santykinai dominuoja pievos su išlikusiomis natūraliomis šlapynėmis, dauguma ūkininkų aptveria šlapynes, neleisdami gyvuliams į jas įeiti dėl parazitų užkrėtimo rizikos, mėšinių galvijų biologijos neišmanymo ir pan. Tad projekto metu informavus ūkininkus ir praktiškai supažindinus su Life

projektuose taikoma ganymo patirtimi, aplinkiniai ūkininkai įsigijo mėšinių galvijų, o ganymui ima naudoti ir šlapynes. Mėšiniai gyvuliai nuėda karklus bei vasaros karščių metu laikosi tokiose vietose, todėl ūkininkai gauna didesnį ganymo plotą, o kartu tai padeda palaikyti šlapynes neapžėlusias.

Tolimesnė informacijos sklaida vyks dėka projekto metu išleisto vadovo mėšiniams galvijams (Jamieson A. Vadovas mėšinių galvijų augintojui Lietuvos gamtos fondas, 2013), informacijos, esančios Lietuvos gamtos fondo puslapyje, bei reguliaraus ūkininkų informavimo, kuris vykdomas ilgametėje Lietuvos gamtos fondo ir WWF bendradarbiavimo programoje (Baltijos jūros ekoregiono programa, BEP). Plečiantis ekstensyviomis veislėmis ganomų ganyklų plotams bus palaikomas tradicinis kraštovaizdis, t.y. nuganomi šlaitai ir kūdrių pakrantės.

Penkioms projekto metu įsteigtoms „Natura 2000“ teritorijoms buvo parengti gamtotvarkos planai, kurie dešimčiai metų numato konkrečias buveinių palaikymo priemones. Taip pat parengti balinio vėžlio ir europinės medvarlės apsaugos veiksmų planai. Be to, ET branduoliai yra Dzūkijos nacionalinio bei Metelių ir Veisiejų regioninių parkų teritorijoje. Šių parkų direktorių darbuotojai rūpinasi saugomomis rūšimis, todėl numatoma, kad jie prižiūrės ir atkurs roplių ir varliagyvių buveines.

3.2. Galimybės migruoti tarp ET branduolių palaikymas

Ne tik ET branduolių teritorijoje, bet ir ET koridoriuose bei apsauginėse zonose žemė turi būti naudojama tausojant, nepažeidžiant saugomų rūšių ekologinių poreikių. Svarbu, kad sukurti ar atkurti nedideli seklūs vandens telkiniai neužželtų. Šienaujant ir ganant, išlieka atviras kraštovaizdis, todėl ET koridoriuose skatinama vystyti ekstensyvią, ekologinę žemdirbystę, taikyti agrarinės aplinkosaugos priemones.

Savininkai, kurių žemės sklypuose iškastos kūdros, pagal sutartį įsipareigojo 10 metų palaikyti vietovėje retoms ir nykstančioms rūšims tinkamas sąlygas: neužversti žemėmis, negilinti vandens telkinio, aplink jį palaikyti apsaugines juostas. Rekomenduojama neįžuvinti vandens telkinio, neleisti į jį naminių paukščių, skatinama ganyti arba šienauti pakrantes. Tikimasi, kad Juodabalės herpetologiniame draustinyje įsteigtas gamtosauginis ūkis įkvėps ne vieną regiono ūkininką imtis gamtinę įvairovę tausojančio žemės ūkio ir taip išsaugoti retų rūšių buveines.

Kontrolę vykdančios valstybės aplinkos apsaugos pareigūnai bent kartą per metus atliks vandens telkinių apžiūrą, konsultuos, teiks paramą, paskatinimą ar (ir) ragins gyventojus, su kuriais sudarytos sutartys dėl ET priemonių palaikymo, laikytis savo įsipareigojimų.

3.3. ET apsaugos ir tvarkymo teisinis statusas

Didžiausia atsakomybė išsaugant sukurtą ET struktūrą, vientisumą ir būklę tenka valstybinėms institucijoms. Vadovaujantis teisės aktais, Aplinkos ministerija rengia medžiagą ir inicijuoja „Natura 2000“ teritorijų steigimą. Ši institucija yra atsakinga už tai, kad ET branduoliai būtų nustatyti planuojant biologinės įvairovės, konkrečių rūšių išsaugojimui ir apsaugai steigiamas saugomas teritorijas, ET branduolių apsaugos zonos būtų sutapatinamos su valstybiniais ir biosferos rezervatais, valstybiniais parkais ir draustiniais ar jų apsaugos zonomis. Projekto rezultatai nacionaliniu mastu bus įvertinami vykdant aplinkos būklės monitoringą, imantis naujų priemonių ar keičiant šių teritorijų aplinkosaugos politiką.

Bandomojo ET Pietų Lietuvoje apsaugą ir gerą jo būklę užtikrins valstybės lygiu patvirtintos teisinės buveinių apsaugos priemonės. Projekto metu sukurta ir Aplinkos ministerijos tinklalapyje publikuojama

Tikslinių rūšių ekologinio tinklo gamtiniame karkase sukūrimo metodika palengvins kitų ET kūrimą ateityje. Šią metodiką galima rasti adresu: <http://www.am.lt/VI/index.php#a/13910>.

Strateginius teisinius sprendimus dėl ET koridorių formavimo ir apsaugos bus skatinamos priimti savivaldybės, kurių teritorijose gyvena retos ir nykstančios rūšys. Tokie kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo nacionaliniai tikslai numatomi planuojant 2014–2020 metų valstybės ir ES finansinės paramos sritis. Aplinkos ministerija sieks, kad projekto informacija būtų naudojama rengiant naujus ar koreguojant kompleksinius vietinio ir rajoninio lygmens teritorijų planavimo dokumentus. Šiuose dokumentuose turėtų būti oficialiai nustatomos vietinio lygmens ET jungiamųjų struktūrų ir kitų, svarbių rūšių išsaugojimui, teritorijų ribos, numatyti šių teritorijų apsaugos ir naudojimo reglamentai.

Atsižvelgiant į tai, kad nustatyto ET teritorija yra pasienyje su Lenkija, Baltarusija, Aplinkos ministerija svarsto šios veiklos plėtojimo galimybes tarpvalstybiniu mastu, kaip vieną iš jų – galimybę ateityje kartu su Baltarusija sukurti bendrą pasienio biosferos poligoną.

ET, kaip aplinkosaugos priemonė, bus palaikomas ir teritorijų planavimo etapuose. Valstybės ir savivaldybių institucijos turi stengtis, kad tiriamojoje teritorijoje gerėtų teritorijų planavimo dokumentų sprendinių kokybę, pirmosiose bet kurio lygmens ir rūšies planavimo dokumento, projekto vystymo stadijose būtų įvertinamas bet kurios ūkinės veiklos poveikis sukurtam ET ir saugomoms tikslinėms rūšims.

Strateginio teritorijų planavimo dokumentų poveikio aplinkai vertinimo metu turi būti nustatyta, ar planuojami vietovės pertvarkymai (gyvenviečių plėtra, pramonės, kelių sistemos, rekreacijos vystymas, žemės gerinimo ir melioracijos darbai ir kt.) nepaveiks nei „Natura 2000“ teritorijų (ET branduolių), nei ET koridorių.

Planuojant ūkinę veiklą, atliekamos būtinos poveikio gamtiniam kraštovaizdžiui ir biologinei įvairovei vertinimo procedūros, analizuojama, ar dėl numatomos veiklos gali būti pažeidžiami ekologiniai rūšių poreikiai, numatomos priemonės antropogeniniam poveikiui kompensuoti, gamtiniam kraštovaizdžiui ir biologinei įvairovei išsaugoti ar atkurti. Keliai negali būti tiesiami per ET branduolių teritorijas, o jei to negalima išvengti, turi būti numatomos kompensacinės priemonės (sukuriami nauji vandens telkiniai ir užtikrinamas rūšiai palankaus kraštovaizdžio formavimas atitinkamame plote); pažeidžiant migracijos koridorius, būtina numatyti gyvūnų perėjimo vietas.

3.4. Balinių vėžlių populiacijų stiprinimas

Projekto metu buvo tiesiogiai stiprinamos dviejų rečiausių tikslinių rūšių populiacijos – europinės medvarlės ir balinio vėžlio. Projekto metu buvo pastebėta, kad medvarlės sėkmingai plinta, užima joms atkurtas buveines, todėl ši rūšis toliau nebebus veisiama ir paleidžiama į atkurtas buveines. Balinių vėžlių populiacija gausėja lėtai, tačiau tai natūralu tokiems ilgaamžiams, sėsliems gyvūnams, kurie veda nedaug jauniklių. Todėl balinių vėžlių populiacija ir toliau bus stiprinama. Metelių ir Veisiejų regioninių parkų darbuotojai saugos vėžlių dėtis nuo plėšrūnų, o netinkamose vietose sudėtos kiaušinių dėtys ir toliau bus inkubuojamos Lietuvos zoologijos sode. Taip pat svarstoma galimybė inicijuoti projektą, kurio metu invazinių rūšių vėžliai (*Trachemys scripta*) būtų perimami iš savininkų, nenorinčių jų auginti, taip sumažinant grėsmę, kad šie invaziniai gyvūnai gali būti paleidžiami balinių vėžlių buveinėse ir juos pamažu išstumti.

3.5. Tikslinių rūšių populiacijų būklės stebėjimas

Į Buveinių Direktyvos II priedą įtrauktų roplių ir varliagyvių populiacijų būklė bus stebima vykdant Bendrijos svarbos rūšių monitoringą. Valstybinį monitoringą vykdo saugomų teritorijų direkcijos Natura 2000 teritorijose ir kitose teritorijose, kuriose yra gausios šių rūšių subpopuliacijos. Į Buveinių Direktyvos IV

priedą įtrauktų rūšių monitoringo metodikos Lietuvoje nėra patvirtintos, esant lėšų šių tikslinių rūšių populiacijų būklė bus stebima taip pat, kaip ir į II Buveinių Direktyvos priedą įtrauktų rūšių būklė.

Projekto veiklos sėkmingumo patikrinimui svarbu stebėti atkurtas buveines. Svarbu atsakyti į šiuos klausimus:

- ✓ Varliagyvių rūšių buvimą/nebuvimą atkurtose buveinėse;
- ✓ Kokio dydžio varliagyvių sub-populiacijos susiformuos atkurtose buveinėse;
- ✓ Kurios atkurtos buveinės nuolat apgyvendintos balinių vėžlių;
- ✓ Kiek vėžlių migruoja tarp ekologinio tinklo branduolio zonų.

Informacijos apie varliagyvius surinkimui ateinančius 5 metus (kuomet atkurtose buveinėse susiformuos varliagyviams tinkama augmenija) gegužės – birželio mėnesiai reikia vykdyti suaugėlių, jų balsų, kiaušinių, lervinės stadijos bei jauniklių paiešką. Tikrinant vandens telkinių tinkamumą baliniams vėžliams, tyrimus reikia vykdyti ateinančius 10 metų. Siekiant išsiaiškinti, kurios buveinės apgyvendintos balinių vėžlių, reikia stebėti vandens buveines balandžio – rugpjūčio mėnesiais, kiaušinių dėjimo vietas – gegužės – birželio mėnesiais. Siekiant surinkti informaciją apie vėžlių migraciją tarp sub-populiacijų, vėžliai turi būti gaudomi gaudyklėmis, žymimi, paleidžiami ir vėl gaudomi (*Mark – recapture* metodu) ateinančius 10 metų. Ši veikla gali būti vykdoma tik turint papildomų lėšų.

3.6. Ilgalaikį projekto rezultatą užtikrinanti informacijos sklaida

Projekto rezultatų ilgaamžiškumą užtikrina ir tinkamai susisteminta, saugoma ir teikiama informacija. Projekto metu įgyta vertinga mokslinė ir praktinė patirtimi projekto partneriai dalijosi seminaruose, konferencijose, susitikimuose. Siekiant, kad Aplinkos ministerijai pavaldžių institucijų, savivaldybių atstovai, poveikio aplinkai vertinimo bei švietimo specialistai, planuotojai ir žemės savininkai žinotų, kur ir kokie veiklos apribojimai galioja šio ET teritorijose, kokie yra saugomų rūšių poreikiai, kaip reikia prižiūrėti retų rūšių gyvūnų vandens ir sausumos buveines, svarbi informacija publikuota projekto interneto svetainėje, kuria bus galima naudotis ir pasibaigus projektui (<http://www.glis.lt/ekotinklas/index.php/lt/>). Svetainės palaikymas užtikrintas 5 metams.

Baigiantis projektui sutarta, kad suburtą bendradarbiavimo tinklą toliau koordinuos Aplinkos ministerija. Visi projekto partneriai įsipareigojo dalintis sukaupta metodine patirtimi ir taip padėti gilinti įvairių sričių specialistų žinias apie tikslinių rūšių ekologinius poreikius, ET kūrimo svarbą, skleisti informaciją apie projekto rezultatus, skatinti teritorijų planavimo ir kelių vystymo sektorius imtis atsakomybės saugant biologinę įvairovę ir kraštovaizdį.

Projekto metu surinkti moksliniai duomenys apie retų tikslinių rūšių radavietes publikuojami specialiai sukurtoje svetainėje ir yra Aplinkos ministerijos kuruojamos Lietuvos teritorijos natūralioje gamtinėje aplinkoje gyvenančių ar laikinai esančių saugomų laukinių gyvūnų, augalų ir grybų rūšių informacinės sistemos (SRIS; <https://sris.am.lt>) dalis. Į čia publikuojamame žemėlapyje kaupiamą informaciją apie saugomas rūšis bus privaloma atsižvelgti planuojant ūkinę veiklą ir vertinant jos galimą poveikį ET ir nykstančioms rūšims. Lietuvos gamtos fondo parengta specialiai ET įrengtų vandens telkinių duomenų bazė, informacija apie žemės savininkus, jų sutartimis priimtus įsipareigojimus taip pat bus saugoma Aplinkos ministerijoje.

3.6. Visuomenės švietimas

Projekto metu visuomenė taip pat nemažai sužinojo apie retus roplius bei varliagyvius, būtinybę juos saugoti bei priemones, kurių gali imtis kiekvienas žemės savininkas. Informacija apie retų roplių ir varliagyvių išsaugojimą bus skleidžiama ir pasibaigus projektui: kaip ir anksčiau, tuo užsiims saugomų teritorijų direkcijos, Lietuvos zoologijos sodas, Lietuvos gamtos fondas, prie jų prisijungs projekto metu apmokyti ir edukacine literatūra aprūpinti vietinių aplinkosaugos institucijų darbuotojai, savivaldybių administracijų specialistai. Pasitelkę projekto metu parengtą mokomąją medžiagą, pedagogai ET teritorijoje ir aplinkinėse vietovėse pasakos mokiniams apie šalia jų gyvenančias visoje Europoje retas rūšis, kurių išsaugojimui sukurtas ET.

4. Projekto ilgaamžiškumo užtikrinimo priemonės, atsakingos institucijos ir galimi finansavimo šaltiniai

Tikslas	Priemonės	Veikla	Poreikis /metus	Įkainiai, € Ha/vnt.	Viso, €	Atsakingos institucijos	Galimi finansavimo šaltiniai
Geros buveinių būklės palaikymas ET branduoliuose	Atviro vandens paviršiaus palaikymas atkurtuose vandens telkiniuose	Sumedėjusios augmenijos šalinimas (karklų pjovimas, šaknų iškasimas)	2,5 ha	1100	2750	Metelių, Veisiejų regioninių parkų, Dzūkijos nacionalinio parko direkcijos, Lietuvos gamtos fondas	Valstybės biudžetas, ES lėšos, privatūs fondai
		Švendrų rovimas	1 ha	2000	2000		Valstybės biudžetas, ES lėšos, privatūs fondai
	Tinkamos augmenijos dangos palaikymas vėžlių dėtavietėse	Šienavimas ir/arba ganymas	3 ha	69	207		KPP agro-aplinkosaugos išmokos ¹ Specifinių pievų tvarkymas
	Vandens telkinių pakrančių priežiūra	Karklų ir kitos sumedėjusios augmenijos pjovimas, aukštos žolinės augmenijos šienavimas	1,5 ha	208	312		KPP agro-aplinkosaugos išmokos - Ekstensyvus šlapynių tvarkymas
	Ekstensyvus ganymas tikslinių rūšių buveinėse	Ganymas	100 ha	101	10100		KPP agro-aplinkosaugos išmokos - Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius
Viso					15369		
Galimybės	Bendradarbiavimas su		1 mėn.	1100	1100	Alytaus	Valstybės

¹ Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programa, patvirtinta Europos Komisijos 2015 m. vasario 13 d. sprendimu Nr. C(2015)842

migruoti tarp ET branduolių palaikymas	žemės savininkais, tikrinimas, ar jie laikosi pasirašytos sutarties įsipareigojimų					regiono aplinkos apsaugos departamentas	biudžetas, ES lėšos
	Tinkamos augmenijos dangos palaikymas vėžlių dėtavietėse	Šienavimas ir/arba ganymas	1 ha	69	69		KPP agro-aplinkosaugos išmokos ² Specifinių pievų tvarkymas
	Vandens telkinių pakrančių priežiūra	Karklų ir kitos sumedėjusios augmenijos pjovimas, aukštos žolinės augmenijos šienavimas	2 ha	208	416		KPP agro-aplinkosaugos išmokos - Ekstensyvus šlapynių tvarkymas
	Ekstensyvus ganymas tikslinių rūšių buveinėse	Ganymas	200 ha	101	20200		KPP agro-aplinkosaugos išmokos - Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius
Viso					21785		
ET apsaugos ir tvarkymo teisinis statusas	Tikslinių rūšių ekologinio tinklo gamtiniame karkase sukūrimo metodikos naudojimas		Pagal poreikį		Pagal poreikį	Aplinkos ministerija	Valstybės biudžetas, ES lėšos
	Projekto informacijos naudojimas rengiant naujus ar koreguojant					Savivaldybės	Valstybės biudžetas

² Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programa, patvirtinta Europos Komisijos 2015 m. vasario 13 d. sprendimu Nr. C(2015)842

	kompleksinius vietinio ir rajoninio lygmens teritorijų planavimo dokumentus						
	Svarstant planavimo dokumentus ir projektų vystymą įvertinti bet kurios ūkinės veiklos poveikį ET ir saugomoms tikslinėms rūšims					Alytaus regiono aplinkos apsaugos departamentas, Metelių, Veisiejų regioninių parkų, Dzūkijos nacionalinio parko direkcijos	
Viso					Pagal poreikį		
<i>Emys orbicularis</i> populiacijų stiprinimas	Vėžlių dėčių apsauga nuo plėšrūnų	Dėčių dengimas metaliniu tinkleliu	30 dėčių	2 savaitės	1200	Metelių ir Veisiejų regioninių parkų direkcijos	Valstybės biudžetas
	Nesaugiose vietose sudėtų vėžlių kiaušinių inkubavimas ir paleidimas atgal į gamtą	Dėčių surinkimas	6 dėtys	6 darbo dienos MRP ir 1 metai LZS	3634	Metelių regioninio parko direkcija, Lietuvos zoologijos sodas	Struktūriniai fondai
	Invazinių vėžlių rūšių plitimo kontrolė	Invazinių vėžlių išgaudymas			Pagal porei	Aplinkos ministerija	Valstybės biudžetas, ES

					kį		lėšos
Viso					Min. 4834		
Tikslinių rūšių populiacijų būklės stebėjimas	Į Buveinių Direktyvos II priedą įtrauktų rūšių monitoringas	Balinis vėžlys, skiauterėtasis tritonas, raudonpilvė kūmutė	Didžiausios rūšių populiacijos DNP, MRP, VRP teritorijose	80 darbo dienų kartą per 5 metus	800 meta ms	Metelių, Veisiejų regioninių parkų, Dzūkijos nacionalinio parko direkcijos	Valstybės biudžetas, ES lėšos
	Į Buveinių Direktyvos IV priedą įtrauktų rūšių monitoringas	Europinė medvarlė, žalioji rupūžė, nendrinė rupūžė, paprastoji česnakė, smailiasnukė varlė, mažoji kūdrinė varlė, vikrusis driežas	Didžiausios rūšių populiacijos DNP, MRP, VRP teritorijose	160 darbo dienų kartą per 5 metus	1600 meta ms		Valstybės biudžetas, ES lėšos
	Varliagyvių populiacijų tyrimai atkurtose buveinėse	Atkurtų buveinių varliagyvių inventorizacija	216 vandens telkinių	15 darbo dienų	2000	Lietuvos gamtos fondas, Gamtos tyrimų centras, universitetai	
	Vėžlių populiacijų tyrimai atkurtose buveinėse	Atkurtų buveinių, kuriose didžiausia tikimybė pastebėti vėžlius, inventorizacija	50 vandens telkinių	25 darbo dienų	3000		
	Vėžlių migracijos tarp ekologinio tinklo branduolio zonų tyrimai	Vėžlių tyrimai pažymėjimo – pakartotinio pagavimo metodu	50 vandens telkinių		3000		
Viso					10400		
Ilgalaikį projekto rezultata užtikrinanti informacijos	Projekto metu sukauptos informacijos skleidimas internetiniame puslapyje				--	Lietuvos gamtos fondas	Lietuvos gamtos fondo lėšos
	Dalinimasis sukaupta	Susitikimai	1 susitikimas per		100	Visi projekto	Partnerių lėšos

sklaida	metodine patirtimi		metus			partneriai	
		Dalinimasis sukaupta patirtimi su kitais specialistais	Projekto patirties pristatymas konferencijose ir seminaruose		Pagal poreikį		
Viso							
Visuomenės švietimas	Pažintinių renginių organizavimas	Ekskursijos projekto teritorijoje		3	180	Saugomų teritorijų direkcijos	Valstybės biudžetas, ES lėšos
		Renginiai visuomenei apie balinius vėžlius zoologijos sode		1	500	Lietuvos zoologijos sodas	
		Renginiai plačiajai visuomenei		1	200	Lietuvos gamtos fondas	
	Švietimas mokyklose apie roplius ir varliagyvius, jų svarbą ir apsaugą			50	1500	Lazdijų rajono savivaldybė	Valstybės biudžetas, ES lėšos
Viso					Min. 2480		
Visa lentelė viso					44868		

